

H228 Svenska Sagor¹

2024-11-25

Sven Erik Mattsson

Inledning

H228 är indelat med avseende på inlagans papper, cylinder och olikheter i trycket och nyans på omslaget. Häftet är katalogiserat i 2 huvudvarianter, H228A och H228B, med avseende på papperstyp

- A. Tjockt papper med matt gummering (PLX)
- B. Vanligt papper med blank gummering (dextrin)

Inlagorna till H228 har tryckts med två olika cylindrar, som benämns I och II.

I H228A kan texten ”Dags att köpa nytt häfte!” på sid II kan sitta

a: i höjd med nedre delen av 2:a stycket på sid III (hög placering)

b: i höjd med 3:e stycket på sid III (låg placering)

Omslagen förekommer med olika nyanser på yttersida och insida:

1. **Mörkare** insida än utsidan.
Klart blågrön insida. Utsidan finns med olika nyanser.
2. **Ljusare** insida än utsidan. Grågrön eller gråaktigt blågrön insida och med **ljust** blågrön utsida.
3. som 2, men med **mörkt** blågrön utsida.

Följande typer finns:

- A1a, A1a (omslaget har alltid nyans 1)
- A1b1, A1b2
- A1b1, A1b2 A1b3
- B1, B112, B113 (texten på sida II har alltid i läge a och B1 har alltid omslagsnyans 1)

Hur man enklast skiljer inlagor från Cyl I och II beskrivs i Appendix 1. Det är en lathund som beskriver hur man gör en klassificering i fyra enkla steg och innehåller den basala information som behöves för att klassificera ett H228.

¹ Publicerad i Häftessamlaren nummer 2 (174), juni 2021
2021-07-12 Version för hemsidan. Uppdaterat tabell 4.
2021-10-12 Uppdaterat tabell 5. Nya kända kn-tusental.
2023-07-05 Revision av Inledning och Appendix 1. Nya kända kn-tusental
2024-11-25 Nytt tusental i TS4. Mindre korrigerig i tabell 4

Häftet H228 Svenska Sagor var det första häftet som jag började samla i kn-serier. Jag började studera häftet för att hitta en tillförlitligare metod att skilja cylindrarna åt. Om detta skrev jag i Häftessamlaren nr 1, 1988 och metoden anges nu i Atlas Häfteshandbok och i Facit Special. Artikeln redogjorde också för förekomster av kn-serier. Rune Åhman och jag försökte gissa i vilken ordning dessa hade tryckts. Långt efter det att artikeln skrivits fick jag tillgång till en kopia av färgkortet som Postens Tryckeri förde. Färgkortet visar att vi nästan hade rätt, men inte helt. I denna artikel skall det rätta svaret avslöjas. I denna artikel presenteras först färgkortet med dess tryckserier med en översiktlig beskrivning av vad de olika tryckningarna resulterade i term av häftestyper och kontrollnummer.

Det finns en hel del cylinderskador på inlagorna av H228. I denna artikel beskrivs en del av dessa som är användbara vid inplacering av häften i kn-serier, för att bestämma kronologi och för att undersöka om par med delade kn är äkta par. Sedan redovisas på vilka inlagor kn sitter och vilka rester kn har vid division med sex på respektive inlaga. Kända kn-susental presenteras liksom förekomsten av kombinationen RT + kn och av tripplar.

Färgkort och tryckserier

*Postverkets frimärker Tryckeri

FÄRGKORT

Konto nr

Valör	Typ/Jubileum	Lev. antal	Färgårsförbrukning
35 öres häften	Saga-häften	15 nya nytt papper	19
Färgnyans	Nr	frimärken	
Formal B		kvittenskuponger	19
Färgblandning		statsstämplar	
Brun H 4415		svensk PLX 5 och 6	
Orange 4414	Röd H 4417	endast häften	
Bred 15kr stämpel		Svenska Sagomärken	19

1469 balknr	Arbetsnr s/pl	Cylinderräkneverk		Färgleverans från	Pris kg	Lev. antal kg	Utlämnat antal kg	Behållning antal kg	Summa färgkostn.	Anm.
		Från nr	Till nr							
24/9	165	420000	445000	H 4415 brun	10	16kg	16kg	0	16	1872
7/10	165	428000	445000	H 4414 orange	10	16kg	16kg	0	16	1872
9/10	166	445000	465608		10	102	102	0	102	10110
14/10	165	465608	501720		10	101	101	0	101	10110
21/10	166	525000	549200		10	144	144	0	144	144
27/11	165	773500	787200		10	137	137	0	137	137
12/12	165	841200	858000		10	168	168	0	168	168
29/12	166	890471	898500		10	8,029	8,029	0	8,029	8,029

Bl. IFT 7 (Mars 65) 1555 Pr. Nr. Sth 1965

Figur 1. Färgkortet för H228.

Postverket hade en omfattande kontrollapparat vid framställning av frimärken. Man tryckte till exempel ett kontrollnummer, kn, på frimärksbanan med jämna mellanrum, oftast vart 10:e häfte. Men man förde inte bok över vilka kn som finns för olika frimärkstyper.

Vid tryckningen av frimärksbanan förde Postverkets frimärkstryckeri något som de kallade *färgkort*. Det var ett kartotekskort i liggande A5-format. En kopia av färgkortet för H228 finns i figur 1.

Längst upp till vänster på färgkortet specificeras valör och format samt typ eller namn på frimärket. Under detta specificeras de tre färgerna för H228. Till höger specificeras papperssort vilket i detta fall är svårtolkat. Det framgår dock att både ett tjockt (85 gr) PLX papper och ett vanligt tunt fluorescerande papper använts, vilket givit de två indelningarna H228A och H228B.

Resten av kortet används för att notera startdatum, använd cylinder, cylinderräkneverket, färggång och färglager. Det finns ett terminologiskt problem. Vad skall man kalla det som varje rad i tabellen representerar? Termen ”upplaga” är inte lämplig. För Postverket var allt som trycktes före utgivningsdagen en upplaga. H228 gavs ut 69-11-17, vilket betyder att tryckserierna 1–4 tillhör samma upplaga enligt detta sätt att se. I klassisk filateli pratar om leveranser, men det passa inte här. Ordet ”tryckning” betyder för branschfolk processen att trycka och inte det tryckta resultatet. Vi använder här termen ”tryckserie” och förkortningen TS för varje rad. Observera att kn-serie är ett annat begrepp. Normalt kräver man att kn-resten skall vara konstant i en kn-serie, men resten kan variera i en tryckserie.

Information från färgkortet finns sammanställd i tabell 1. För H228 noterar vi att två olika cylindrar har använts; nr 165 och 166 vilka sedan länge benämns I och II. På tryckpressen fanns ett cylinderräkneverk som räknar antalet varv som tryckcylindern roterat. Startvärde och slutvärde noterades för varje tryckserie. Skillnaden mellan ”Till nr” och ”Från nr” ger ”Summa”, som är antalet varv som tryckcylindern roterat. Understrykningen betyder att cylindern har förkromats om. Till höger noteras färggång och vad som finns i lager. Detta är av mindre intresse här.

TS	Datum	Cyl	Cylinderräkneverk			Antal inlagor	Räkneverks kn
			Från nr	Till nr	Summa		
1	690924	165	420 000	428 000	8 000	Mak	20 400
	691007	165	428 000	445 000	17 000	2× 204 000	
2	691009	166	445 000	465 608	20 608	2× 247 296	24 729
3	691014	165	465 608	501 720	36 112	2× 433 344	43 334
4	691028	166	525 000	549 200	24 200	2× 290 400	29 040
5	691127	165	773 500	787 200	13 700	2× 164 400	16 440
6	691212	165	841 200	858 000	16 800	2× 201 600	20 160
7	691229	166	890 471	898 500	8 029	2× 96 348	9 634

Tabell 1. Sammanställning av information från färgkort för H228.

Utgivningsdag var 69-11-17. Tryckserierna TS 5–7 har tryckts efter utgivningsdatum. I den näst sista kolumnen har antal tryckta inlagor räknats ut genom att multiplicera antal cylindervarv med 12 eftersom det är 12 inlagor per cylinderhalva. Sista kolumnen visar hur många kn det motsvarar, då det trycktes ett kn på var tionde inlaga.

TS	Typ			Kn-intervall	Kn-position		Antal funna kn	Räkneverks kn
					till bild	delning		
1	A	I	b2	77432–95535	5–6	0000.0–00000.	18 104	20 400
2	A	II	b2, b3	96841–22695	5–6	000.00–0000.0	25 855	24 729
3	A	I	b1, b2	23285–68155	4–5	000.00–0000.0	44 870	43 334
4	A	II	b1, a1	99357–29070	3–4	00.000–000.00	29 713	29 040
5	A	I	a1	10394–27022	3–4	00.000–000.00	16 629	16 440
6	B	I	a1	74433–93256	3–4	0 0000–00 000	18 824	20 160
7	B	II	a2, a3	94496–04032	3–4	0.0000–00000Ø	9 536	9 634

Tabell 2. Kontrollnummer i de olika tryckserierna.

I tabell 2 ges en översikt av innehållet i de olika tryckserierna. Kontrollnumrets avstånd från bild och position i sidled är som synes av tabell 2 en bra ledtråd till vilken tryckserie häftet hör. I TS 1 och 2 ligger kn längst från bild och åt vänster. I TS 3 sitter kn något närmare bild men fortfarande förskjutet åt vänster. I TS 4 och TS 5 är kn centralt placerat. I TS 6 med alla H228 BI är kn delat. I TS 7 med alla H228BII är kn förskjutet åt höger. Det fanns rykten om delade kn på H228BII, men jag hade inte sett något tills för två veckor sedan då jag blev förevisad ett H228BII2 med kn +0.5 + c 1. Den delade siffran kan vara den högra halvan av 3 eller 8, men då 4.5+ delen måste sitta på inlaga 2, så skall resten vara 3 eller 5 enligt tabell 5. En udda rest vid division med sex kräver att kn också är udda, så det är högra halvan av siffran 3.

Kolumnen ”Typ” visar en klar systematik. PLX papper, H228A, har använts från början och att man bytt till nytt papper, H228B, för TS 6–7. Cylindrarna har använts omväxlande så man har kunnat göra underhåll som till exempel omprägling på en cylinder utan att behöva avbryta tryckningen av inlagor. Den cylinder vi betecknar med Cyl I är faktiskt den som använts först.

De två sista kolumnerna visar en bra överensstämmelse mellan antalet kn och cylinderräkneverket. Antalet kn brukar vara lite större än tryckta inlagor eftersom vid start eller byte av pappersrulle kan papper matas fram utan att tryckcylindern går, men pappret får ändå kontrollnummer tryckt.

Posten har uppgivet följande antal försålda häften

- H228A: 2,27 milj häften vilket kan jämföras med TS 1–5: 2,68 milj häften.
- H228B: 0,49 milj häften vilket kan jämföras med TS 6–7: 0,59 milj häften.

Detta ger en helt normal kassation.

Omslaget och RT

En uppsättning av omslagsklichéer har använts. Det finns bra kännetecken för att skilja dem åt. Se Appendix 2. Vid inhäftningen av TS4 ändrades positionen av texten ”Dags att köpa nytt häfte!” på sid II från en låg placering i höjd med 3:e stycket på sid III, H228Ab, till en högre placering i höjd med nedre delen av 2:a stycket på sid III, H228Aa. Att endast en av tryckserierna har omslag av båda typerna indikerar att man inhäftat inlagorna i en följd som nog ganska väl följde tryckserierna. Även nyanserna på omslagspapperet tyder på det.

Vid olika inhäftningar kan så kan ytterklichéer och innerklichéer paras ihop olika. Jag valde att numrera innerklichéerna så att vi för den serie vi trodde hade tryckts först fick ytter- och innerklichéer med samma nummer, dvs. 1~1. Detta val ger också att för alla fall utom två så har omslagen klichétyp

1~1. Undantagen är H228A1a vars omslag har klichétyp 1~4 och H228BI vars omslag antingen är av klichétyp 1~1 eller 1~3. Förekomsten av olika klichétyper och RT sammanfattas i tabell 3. Förekomst av kombinationer kn + RT och tripplar redovisas i tabellerna 6 och 7 i slutet av artikeln.

TS	H228	Kliché- typ	RT	
			typ	e [mm]
1	AIb2	1~1	6 x 2,5	31–34
2	AIIb2,3	1~1	6 x 2,5	32–34
3	AIb1,2	1~1	6 x 2,5	32–34
4	AIIb1	1~1	6 x 2,5	31–33
	AIIa	1~1	6 x 2,5	31–33
5	A1a	1~4	8 x 2	33–34
6	BI	1~1	6 x 2,5	22–23
		1~3	8 x 2	31–33
7	BII2,3	1~1	6 x 2,5	32–33

Tabell 3. Förekomst av klichétyper och RT i olika TS.

Cylindrar och cylinderhalvor

H228 har tryckts med två cylindrar: Cyl I och Cyl II. Ett generellt och enkelt sätt att skilja dem åt beskrivs i Appendix. Här följer en mer detaljerad genomgång av skillnader mellan Cyl I och II. I nästa sektion därefter beskrivs cylinderskador som identifierar inlagor och ger information om kronologin mellan de olika tryckserierna för en given cylinder.

För registermärkenas a-mått gäller

	Cyl I		Cyl II	
	R	N	R	N
a [mm]	1,4	1,8	1,3	1,6

där R betyder att häftet kommer från övre cylinderhalvan (R-häfte) och N att häftet kommer från nedre cylinderhalvan (N-häfte). R- och N-häftenas a-mått är tillräckligt olika för att man skall kunna skilja på R- och N-häftena. Vidare är a-måtten för H228IN och H228IIN inbördes tillräckligt olika så att man kan skilja på Cyl I och Cyl II för N-häftena. Tyvärr är skillnaden i R-häftenas a-mått i minsta laget för att man säkert skall kunna skilja på Cyl I och Cyl II för R-häftena med hjälp av a-måttet.

När jag började studera H228 år 1987 stod det i SFF-katalogen:

- På Cyl I sitter de bruna frimärksparen längre åt vänster än de orange.
- På Cyl II sitter översta frimärksparet förskjutet åt höger jämfört med de övriga paren.

Det stämmer enligt min åsikt bra när det gäller N-häftena, men så vitt jag kan se gäller det inte för R-häftena. Inspirerad av denna beskrivning började jag mäta upp förskjutningarna i sidled för de olika paren och hittade en del skillnader. Men samlarkollegor påpekade att det var svårt att mäta sidoförskjutningar. De hade exempel på "snett" (diagonal) skurna häften. Under tiden hade Alex Carlsson funnit att avståndet i höjded mellan paren var ett bra sätt att skilja på cylindrarna för H214 Liljefors. Efter mitt misslyckande med att mäta sidoförskjutningarna blev jag inspirerad av detta och

började mäta avstånden i höjddled mellan frimärkena. Det är trevliga mått. De är enkla och mäta och enligt våra erfarenheter är de mycket konstanta runt ett cylindervarv.

Mätning av avståndet i höjddled i vänsterkanten mellan underkanten av gravörsignaturen och övre kanten av underliggande frimärke för de olika paren räknat uppifrån gav följande trevliga resultat:

Avståndet mellan par	Cyl I		Cyl II	
	R	N	R	N
1 och 2	3,3	3,2	3,2	3,3
2 och 3	3,4	3,3	3,0	3,1
3 och 4	3,0	3,3	3,3	3,3
4 och 5	3,0	3,0	3,0	3,0

Avståndet mellan par 2 och 3 skiljer sig åt för cylindrarna. För Cyl I är det 3,3–3,4 mm och för Cyl II är det 3,0–3,1 mm. Detta mått är det enkla sättet att skilja på Cyl I och II. Observera att avståndet mellan par 3 och 4 är 3,0 mm för Cyl IR och 3,3 mm för övriga.

Det förtjänas att påpeka att man i många fall kan göra klassificeringen utan mätlupp. Om inhäftningsremsan har cyls eller kn eller andrahandsavtryck måste det vara ett N-häfte och då gäller regeln

- På Cyl I sitter de bruna frimärksparen längre åt vänster än de orange.
- På Cyl II sitter översta frimärksparet förskjutet åt höger jämfört med de övriga paren.

Har häftet en cylindersiffra gäller följande:

Cyl I		Cyls 1 sitter 5,4 mm från frimärksbild. Nedanför finns det ytterligare en svagt stansad c 1. Den kan vara färglös eller delvis färgad. Har man slagit denna siffra först och funnit att den satt för lågt?
		Cyls 2 sitter 6,4 mm från frimärksbild. Nedanför finns det ytterligare en svagt stansad c 1. Den kan vara färglös eller delvis färgad.
Cyl II		Cyls 1 sitter 6,4 mm från frimärksbild i rödfärgad fläck.
		Cyls 2 sitter 6,6 mm från frimärksbild.

Cylinderskador på nedre cylinderhalvan av Cyl I

Det finns en hel del skador på Cyl I. Här ligger fokus på inlagorna från nedre bandet. De är de mest användbara för på dessa inlagor finns kn. Dock finns det även cylinderskador på övre bandet. Ett exempel är en punkt 0,2 mm över sista "P" i PIPPI" på högra frimärket. Resten överlåtes till avart/variantsamlare att studera.

På nedre halvan av Cyl I finns redan från början av TS 1 och genomgående i hela upplagan skador som kan användas för att säkert identifiera alla de 12 inlagorna. Skadorna är i form av 2–3 gula punkter i nedre marginalen, 1 mm under frimärksbilden på översta paret "Pelles nya kläder". Vi betecknar dessa skador med SIX:1, där x står för inlagans nummer.

In-laga		
	1	• •
	2	• •
	3	• • •
	4	• • • •
	5	• • • • •
	6	• • • • • •
	7	• • • • • • •
	8	• • • • • • • •
	9	• • • • • • • • •
	10	• • • • • • • • • •
	11	• • • • • • • • • • •
	12	• • • • • • • • • • • •
1	• •	

Figur 2. Cylinder skador SIX:1 på nedre halvan av Cyl I. De är i form av gula punkter i nedre marginalen, 1 mm under frimärksbilden på översta paret "Pelles nya kläder".

Figur 2 visar att punkterna uppvisar ett intressant mönster. Färgkortet noterar av en första upplaga kasserades. En orsak kan ha varit att präglingen inte varit djup nog och att man präglade om cylindern varvid något hjul orsakat punkterna vid präglingen. Vid prägling så tar man inte frimärkena i rad eller kolumnordning utan i andra mönster för att undvika oönskade sprickor i cylindern

På inlaga 12 finns på det högra märket med Pippi Långstrump en punkt vid hästens nos. Eftersom denna skada finns från början så räknar jag in den i SI12:1. Observera att även på Cyl II finns punkter i andra lägen nära hästens nos till exempel SII1:1.

Inlaga	Skada	Vänster frimärke			Höger frimärke		
1	SI1:1		KLÄDER •			PELLES •	
2	SI2:1		KLÄDER •			NYA •	
3	SI3:1			CZESLAW •		PELLES •	
4	SI4:1	BESKOW •		SLANIA •		NYA •	
5	SI5:1			sc •		NYA •	
6	SI6:1	del •				KLÄDER •	
7	SI7:1		PELLES •	sc. •			
8	SI8:1		PELLES •		ELSA •		CSZESLAW •
9	SI9:1	BESKOW •					CSZESLAW •
10	SI10:1		NYA •				SLANIA •
11	SI11:1		NYA •		BESKOW •		
12	SI12:1		KLÄDER •			PELLES •	

Tabell 4. Cylinder skador SIx:1 på nedre halvan av Cyl I.

Figur 2 är avsedd för att visa punktmönstret, men den är inte så lätt använd vid identifiering ett häftes inlaga. Det är då lättare att använda tabell 4. Det översta paret har två frimärken: vänster och höger. För att ange en punkts läge på ett av frimärkena så kan tänka sig det i tre zoner:

1. Vänsterzon med ”ELSA BESKOW del.”
2. Mittzon med ”LLES NYA KLÄ”
3. Högerzon med CSZESLAV SLANIA sc.”

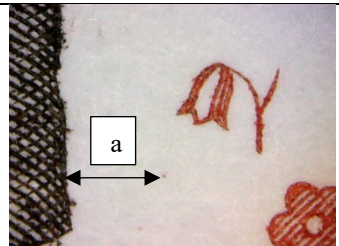
Tabellen avspelar de två frimärkenas tre zonerna med fokus på var eventuell punkt finns.

Skadorna SIx:1 gör det möjligt att identifiera alla inlagorna på nedre bandet av Cyl I. H228BI har delade kn och när man kan identifiera inlagorna kan det användas för att kontrollera om ett par med delade kn kan vara äkta. Om inlagorna inte är ”grannar” så kan man säkert förkasta paret som äkta. Om de är grannar så är det ett starkt indicium för äktheten.

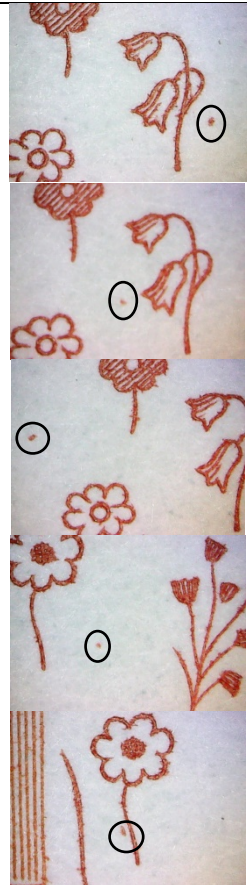
När man identifierar kn-serier behöver man kunna identifiera inlagor för att räkna rester för inplacering i rätt serie. Om det finns kombinationer med cyls så identifierar cyls inlagan. För H228A1b finns det sekvenser av kn där kombinationer saknas, men då alla inlagor kan identifieras så är det enkelt att sortera upp alla H228A1b i kn-serier. Resultatet visar att kn hoppar flera gånger på ett systematiskt och intressant sätt.

Cylinderskador är också en slags tidsmarkörer. En riktig cylinderskada försvinner inte av sig själv och den är svår att ta bort. En given inlaga utan skada måste ha tryckts före en utan skada.

I TS 3, någonstans vid kn 36-tusen uppkommer cylinderskador. SIx:2 i form av röda punkter på översta paret ”Pelles nya kläder” på sex av inlagorna. Dessa skador finns även genomgående på inlagorna från TS5 (A1a) och TS6 (BI). Skadorna sitter 7,5–7,7 mm från underkanten av frimärksbilden och sitter a [mm] till höger om Pelles vänsterben.

	In-laga	Skada	Pelles nya kläder	a [mm]	Anm.
	1	SI1:2	vänster	1,0	svag kraftig
	2	SI2:2	höger	0,7	
	4	SI4:2	vänster	1,0	
	5	SI5:2	höger	1,7	
	7	SI7:2	vänster	0,8	
	8	SI8:2	höger	0,5	

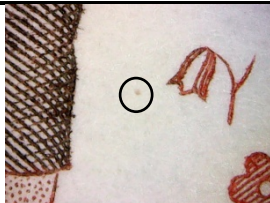

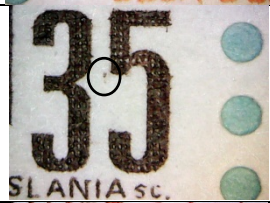

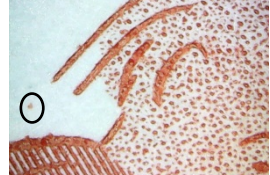
Cylinderskador i form av röda punkter finns på översta paret ”Pelles nya kläder”. De har endast hittats i H228BI där de är genomgående.

	In-laga	Skada	Pelles nya kläder	Skadans position på frimärket
	3	SI3:3	vänster	3,5 mm över ER i KLÄDER
	4	SI4:3	höger	3,5 mm över D i KLÄDER
	6	SI6:3	vänster	4,0 mm över L i KLÄDER
		SI6:3	höger	3,5 mm över EL i PELLE
	8	SI8:3	vänster	3,7 mm över PE i PELLE

	TS 1	TS 3	TS 5	TS 6
SIx:1	x	x	x	
SIx:2		från 36-tusen	x	x
SIx:3				x

Tabellen bredvid visar förekomsten av skadorna på häften i de fyra tryckserierna och en tydlig konsistent kronologi mellan tryckserierna

Cylinderskador på nedre cylinderhalvan av Cyl II

	Inlaga	Skada	Frimärke		Skadans position på frimärket
	4	SII4:1	Pelles nya kläder	vänster	Punkt vid klockan, 1,3 mm till höger om västerbyxben och 8,5 mm från bildens underkant
	6	SII6:1	Pelles nya kläder	höger	Svag orange fläck i marginalen vid "3"
	8	SII8:1	Nils Holgersson	vänster	Punkt mellan "3" och "5"
	9	SII9:1	Pippi Långstrump	vänster	Rött streck på förklädet
	11	SII11:1	Pippi Långstrump	vänster	Punkt 0,7 mm från hästens nos. Observera att även på Cyl I finns punkter vid hästens nos till exempel SII12:1.
	12	SII12:1	Kattresan	höger	Punkt vid Lillans översta nackhårstrå, 0,7 mm ut i hårstråets riktning

Att undersöka förekomsten av en skada på en inlaga förenklas om den förekommer med kn. Cyl II användes för TS 2, 4 och 7. I TS 2 och 4 fick alla inlagor med udda nummer kn, så där kan det säkert sägas att SII9:1 och SII11:1 förekommer från början då och finns genomgående. TS 7 omfattar alla H228BII där kn sitter på inlagor med jämna nummer. Då jag har ett cylindervarv från TS 2 med kn 97335–97336 där dessa skador finns så kan man med största sannolikhet säga att dessa skador är genomgående. På inlaga 1 med c 1 finns en genomgående skada på högra frimärket med Pippi Långstrump i form av en punkt mellan hennes armbåge och hästens framben. Tyvärr ger skador som är genomgående ingen information om kronologin mellan serierna.

Skadorna på inlagorna med jämna nummer, SII4:1, SII6:1, SII8:1 och SII12:1 finns genomgående i TS 7 med H228BII. De gör att kn-resten för de olika inlagorna kan beräknas och de visar att det finns inget hopp utan kontrollnummervirket har fungerat. Förekomsten av dessa skador kan inte helt fastställas då jag har inga cylindervarv från TS 2 eller TS 4. Mitt samlande har fokuserat på häften med kn, så tyvärr har jag inget större antal neutrala häften vilket har varit önskvärt. Med detta

förbehåll så har jag inte hittat SII4:1 på något H228A. Eftersom H228AIIb3 är lite ovanligare så har jag samlat på mig en del och jag har dem med SII6:1, SII8:1 och SII12:1 som visar att de finns i TS 2. H228AIIa finns med dessa skador.

Tryckserier och Kn-serier

Tabell 5 visar hur kn sitter i de olika tryckserierna. Siffrorna visar också vad kn har för rest vid division med 6 i de olika inlagorna. Vad man normalt avser med rest för en kn-serie har markerats med fetstil i tabellen. Om man håller inhäfningsremsan nedåt så att kn blir rättvänt så ökar numret på inlagan åt vänster. Det är därför inlagorna förekommer ”baklänges” i tabellen. För serier med delade kn så förekommer kn på alla inlagor. Vid helt kn finns det bara kn på hälften av inlagorna. Om det finns kombinationer med cyls, så finns det bara kn i inlagor med udda nummer och vice versa om det inte finns kombinationer med cyls förekommer kn bara i inlagor med jämna nummer.

TS	Typ	Kn	Inlaga												
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	12
1	AIIb	77432–95535	1		2		3		4		5		0		1
2	AIIb	96841–99999		1		2		3		4		5		0	
		00000–22695		3		4		5		0		1		2	
3	AIIb	23285–27878		3		4		5		0		1		2	
		28383–36400	2		3		4		5		0		1		2
		37187–52672	1		2		3		4		5		0		1
		53491–55963		1		2		3		4		5		0	
		56503–68151	0		1		2		3		4		5		0
4	AIIb	99357–99999		5		0		1		2		3		4	
	AIIb	00075–14433		1		2		3		4		5		0	
	AIIa	14943–17025		1		2		3		4		5		0	
	AIIb	17499–17500		1		2		3		4		5		0	
	AIIa	17909–18838		1		2		3		4		5		0	
	AIIb	19723–19936		1		2		3		4		5		0	
	AIIa	20172–20585		1		2		3		4		5		0	
	AIIb	22260–22275		1		2		3		4		5		0	
	AIIa	22434–23079		1		2		3		4		5		0	
	AIIb	23182–23620		1		2		3		4		5		0	
	AIIa	24045–29070		1		2		3		4		5		0	
5	AIIa	10394–27022		5		0		1		2		3		4	
6	BI	74433–93256		1		2		3		4		5		0	1
7	BII	94496–99999	4		5		0		1		2		3		4
		00000–04032	0		1		2		3		4		5		0

Tabell 5. Position och rest för kontrollnummer på de olika inlagorna i de olika tryckserierna.

Cylinderskadorna på Cyl I visar klart TS 1, 3 och 7 har försetts med rätt innehåll. Cylinderskadorna på Cyl II är inte lika utslagsgivande då alla skadorna förutom SII4:1 finns i alla de tre serierna och jag kan inte påvisa att de inte funnits från början i någon av serierna. H228BII passar mycket bra in i den sista serien Med sina drygt nio tusen kn. TS 2 skall omfatta omkring 25 tusen kn och TS 4 omkring 29 tusen kn, vilket stämmer bra överens med vad som hittats. Notera att enligt färgkortet har TS 1–3 tryckts i en sekvens utan andra tryckningar emellan. De funna kn-intervallen uppfyller detta mycket bra. TS 4 består av H228AIIb och H228AIIa och inga konflikter har funnits och där är inga hopp i kn-rester.

Hopp i kn-rester finns det däremot flera i TS 3. TS 3 börjar med en del där det finns kombinationer med kn + cyls, men mellan kn 27878 och kn 28383 hoppar kn som om kn sattes en inlaga för tidigt. Kombinationen RT + kn finns på båda sidor av hoppet i kn. Det kan tolkas som att delen med endast nio inlagor mellan kn skurits bort före inhäftning. Som indikeras av cylinderskadorna S1x.2 så händer något mellan kn 36400 och 37187. Man har kanske tvingats att stoppa pressen och man har kanske inspekterat cylindern vilket kan orsakat hoppet i kn. Efter det hoppar kn såsom om det liksom tidigare satts en inlaga tidigare. När tryckningen av TS 4 startar 2 veckor senare indikerar cylinderräkneverket att cylindern endast roterat 25 tusen varv, vilket inte är så mycket. Det kan orsakats av reparationsarbete för att få kontrollnummerräkneverket att fungera tillförlitligt.

Rygstryck och kombinationer

TS	H228	RT	RT + kn
1	A1b2	6 x 2,5	84–85, 87
2	A1Ib2	6 x 2,5	00, 05
	A1Ib3	6 x 2,5	06, 08
3	A1b1	6 x 2,5	57, 66
	A1b2	6 x 2,5	25, 27–28, 44, 47, 62–63
4	A1Ib1	6 x 2,5	
	A1Ia	6 x 2,5	17–18, 26
5	A1a	8 x 2	21
6	BI	6 x 2,5	på 1:a del: 84 på 2:a del: 89
		8 x 2	
7	B1I2,3	6 x 2,5	

Tabell 6. Förekomsten av kombinationer RT + kn.

Kända kn-tusental

I förteckningen nedan över kända kn-tusental så är avståndet mellan kända kn i ett intervall högst 600 kn dvs. 6000 häften. Sannolikheten för att finns en annan variant i intervallet är alltså liten.

TS 1

A1b2	1~1	77, 79–80, 81–88, 89–94, 95
------	-----	-----------------------------

TS 2

A1Ib2	1~1	96–97		99		01–02, 03		04–06		07–08	
A1Ib3	1~1		97–98		00		03		06		08

A1Ib2	1~1	09–10		14–15		16–19, 20–22
A1Ib3	1~1		11–14		16	

228	RT	Trippel	
		c 1	c 2
A1b2	6 x 2,5	x	x
A1Ib2	6 x 2,5	x	
A1Ib3	6 x 2,5	x	x
A1Ia	6 x 2,5	x	x
A1a	8 x 2		x
BI	6 x 2,5, kn 2:a del		

Tabell 7. Kända tripplar

TS 3

AIb2	1~1	23-37, 39, 40-49, 50-51, 52, 53-54
------	-----	------------------------------------

AIb1	1~1	55		57		64-65, 66, 67-68
AIb2	1~1		55-56		57-59, 60, 61, 62-64	

TS 4

AIIb1	1~1	99-02, 04, 05-14
-------	-----	------------------

AIIb1	1~1		17		19		22		23	
AIIa	1~1	14-15, 16-17		17-18		20-21		22-23		24-27, 28-29

TS 5

AIa	1~4	10-23, 24, 25-27
-----	-----	------------------

TS 6

BI	1~1		75		76		78-80	
BI	1~3	73,74		76		77		80-83

BI	1~1	84-85			89-90	
BI	1~3		85-86, 87-89			90-93

TS 7

BII2	1~1	94-99		00-01	
BII3	1~3		99		02-04

Efterskrift

Jag är mycket intresserad av kommentarer. Rapporter om nya kn-tusental är välkomna. Kontakta Sven Erik Mattsson, E-post SvenErik.B.Mattsson@gmail.com

Appendix 1. De fyra stegen i klassificering av H228

I detta appendix presenteras den grundläggande indelningen av H228 i fyra enkla steg.

Steg 1. Häftet är katalogiserat i 2 huvudvarianter, H228A och H228B, med avseende på papperstyp

- A. Tjockt papper med matt gummering (PLX)
- B. Vanligt papper med blank gummering (dextrin)

Det är enkelt att avgöra om gummeringen är matt eller blank. När häftet är öppnat så syns omslagets innersida så är lämpligt att klara av nästa indelningsgrund.

Steg 2. På H228A kan texten ”Dags att köpa nytt häfte!” på sid II kan sitta

a: i höjd med nedre delen av 2:a stycket på sid III (hög placering)

b: i höjd med 3:e stycket på sid III (låg placering)

Nu kan vi ha Aa, Ab eller B. På H228B sitter texten alltid i läge a, som inte skrivs ut.

Steg 3. Omslagen förekommer med olika nyanser på yttersida och insida:

1. **Mörkare** insida än utsidan.
Klart blågrön insida. Utsidan finns med olika nyanser.
2. **Ljusare** insida än utsidan. Grågrön eller gråaktigt blågrön insida och med **ljus** blågrön utsida.
3. som 2, men med **mörkt** blågrön utsida.

Följande typer finns:

- A1a, A1Ia (omslaget har alltid nyans 1)
- A1b1, A1b2
- A1Ib1, A1Ib2 A1Ib3
- B1, B1I2, B1I3 (B1 har alltid omslagsnyans 1)

Vid bestämning av omslagsnyans är det enklast att börja med att undersöka om insidan eller utsidan är mörkast. Om baksidan är kortare än framsidan, vilken oftast är fallet, titta på baksidan med häftet stängt. Är den lilla remsan av sida II som sticker fram mörkare än sida IV så är det nyans 1. Om utsidan är mörkast är det nyans 2 eller 3. De olika kn-serierna har i stort sett genomgående samma nyans. Nyans 3 har endast hittats på H228A1Ib och H228B1I. För fallen A1a, A1Ia och B1 är det alltid nyans 1 så den utelämnas normalt. Då det är enkelt att identifiera Aa-häftena så är de utmärkta som referenser för nyans 1 om man är tveksam.

Steg 4. För tryckningen av H228 har två olika cylindrar använts: Cyl I och Cyl II. De kan skiljas åt genom att mäta avståndet mellan par 2 och 3.

	Cyl I	Cyl II
Avståndet mellan par 2 och 3 [mm]	3,3–3,4	3,0–3,1

Avståndet mäts enklast från underkanten av signaturen Bauer till överkanten på den under liggande orange delen av nästa frimärke. Det finns också andra sätt att skilja på cylindrarna och det är också möjligt att skilja på vilket band som inlagan kommer ifrån. Se vidare diskussioner i artikeln.

Appendix 2. Kännetecken på omslagsklichéer

Figur A2.1. Kännetecken på omslagsklichéerna.